

Fig. 32. — Fragment del Retaula de Sant Lluch
Exposició de València

y Castelló. Per defectes d'organització y propaganda el recull d'obres antigues fou bastant limitat. Els catàlechs d'abds certàmens contenen centenars de peçes, mes en realitat no s'exhibí res de rara extraordinaria.

D'aquets objectes, farem menció tan sols dels més característichs, ja sia com a documents històrichs, ja com a manifestació de l'art antic.

PINTURA. — Ab tot y ser prou abundanta la serie d'obres exposades, dominaren les copies y els originals de poca estima. Pera 'l coneixement dels primitius valencians, lo més típic foren quatre petites taules procedents del antic gremi de fusters de València, pintades cap el 1350 per un mestre arcàich. A n'aquesta època formaven part del gremi les pintures no *retaulistes*, o sia les dedicades a la decoració de caixes, banchs, pavesos y altres objectes semblants. El retaula era dedicat a Sant Lluch evangelista, patró del gremi. Més endavant, en el segle XVIe, Sant Josep substitueix al suposat pintor de la Verge, segons la llegenda *Aurea*.

Reproduim una de les taules, ont la Verge s'apareix a Sant Lluch quan aquest estava escrivint l'evangeli de son nom (Fig. 32). En la cartela colocada al fons de la taula s'hi llegeix en llengua catalana y caràcters gòtics:

*Com la verge Maria
Se parech a Sen Luch*

guard, Rigaud y Sargillière, venint d'aquest costat un cambi d'orientació de les arts, que mirant a Italia per València, seguïen vers la França; produintse a Barcelona, al voltant del famós pintor local, un moviment artístich d'aital caràcter.

Una mostra rodona y contundent s'oferia a l'Exposició de retrats referent an aquest període, y era el retrat d'una dama, obra del pintor barceloní del segle XVIIIe, Pere Crusells, en la indumentaria de la qual se veu bé prou pel clar, que les modes franceses arribaven aquí de manera ben directa y assenyalada.

Es, donchs, ab aquest fi que sembla iniciarse entre nosaltres la orientació francesa, que arreu del mon havia de subplantar a l'italiana; orientació que dura y perdura encara, en les obres pictòriques del segle XIX, y en les dels nostres moderns retratistes, que feren veritable honor a la Exposició de Retrats.

Se publicà d'aquesta Exposició un catàlech ab reproduccions de les principals obres.—J. F. y T.

Exposició Retrospectiva a València

Sobre els objectes més importants en ella exposats, el Sr. D. Lluís Tramoyeres ens ha comunicat la següent interessant nota:

«L'Exposició Nacional celebrada en 1910, continuació de la Regional de l'any anterior, tingué l'indispensable secció retrospectiva, limitada a objectes *compresos* en les provincies de València, Alacant

Mereix també consignarse com obra dels primers anys del segle XVe el gran retaule dedicat a Santa Agna, perteneixent a l'Permita d'aquesta advocació a Jàtiva. Per son istil correspon a l'escola valenciana coetània a l'influència sienesa, arribada a València per les obres que treballaren en la Cort pontificia d'Avinyó els artistes italians.

Correspon a l'influència flamenca l'hermosa taula de la antiga capella dels Jurats de València. Consta, fou adquirida en 1470. La composició recorda obres parelles de Van der Weyden, però podem creure que va ser pintada per un artiste valencià, dels que per aquesta època sovintejaven els tallers de Flandes seguint les petjades de Lluís Dalmau, Jacomart y altres. Sembla confirmar aquesta opinió el fet de no ser una obra original y sí copia d'un quadro desconegut. Les Obres de Misericòrdia, representades a l'entorn de l'assumpte principal o sia 'l *Judici final*, son inspirades en la composició semblant de Van der Weyden, existent en el Museu de Madrid.

De Petrus Cristus exhibí la casa del Marquès de Dos Aguas un cap d'un Sant Cartoix firmat y datat en 1446 que pertenesqué a la colecció d'obres d'art recullides per J. Ramont d'Orus, virrey que fou de Mallorca.

CÒDICHS ILUMINATS. — La Catedral Valentina y alguns particulars presentaren diferents còdichs y llibres litúrgichs ab iluminacions. Dos missals en vitela, dels primers anys del segle XVe, son els exemplars més característichs desde 'l punt de vista iconogràfich. El senyalat ab el número 268 es obra d'un artista francès a judicar per la làmina de la primera plana, hont es representat Jesús sentat y els signes dels evangelistes als anguls (Fig. 33). Aquesta miniatura es indubtable copia d'un original de la primera meitat del segle XIVe.

Al segon missal, número 255, perteneix l'iluminació reproduïda en la Fig. 34. Es d'un art més avençat. L'artista valencià que l'executà s'inspira per altres obres semblants en l'Escola borgonyesa.

TEIXITS. — Les teles, teixits o brodats foren molt abundants. La major part corresponen als segles XVe, XVIe y XVIIe. La peça més remarcable fou el frontal d'altar de la colecció de Dos Aguas, designat en els antics inventaris de la casa per el tapis dels *Improperis*, per ço que té brodats en sedes de colors tots els instruments de la Passió. Segons demostren els dos escuts que s troben a la part inferior, degué perteneixer a la casa Real d'Aragó y Sicilia y probablement al Rey D. Martí. El posseeix la casa de Dos Aguas com herencia de Don Berenguer Torres y Aguilar. Dèu ser obra d'un *bancaler* català.

Una altra de les peçes rares, fou la capa pluvial de l'Esglesia de Morella. La tela es de brocat roig ab adornos d'or, segons l'estil venecià de les primeries del segle XVe. En el centre de la cenefa brodada ab seda y or, dins d'hornacines del Renaixament, s'hi representa Jesús en acció de beneir, voltat de Sant Pau, Sant Jaume, la Verge, Sant Pere y els dos Tomasos. Tota aquesta imatgeria es més moderna que 'l fons o camp de la capa.

Digna de coneixers es també la casulla de l'Esglesia de Santa Caterina de València. Sobre fons de vellut roig s'apliquen adornos brodats ab or del més pur, en istil àrabe granadí, retallats sens dupte d'un rich vestit de magnat. En el centre s'hi aplicà una alegoria del Sa-

Fig. 33. — Miniatura d'un missal de la Catedral de València
Exposició de València

Fig. 34.— Missal de la Catedral de Valencia
Exposició de València

nacional, tots ells tipus coneguts y sense particularitat digna d'especial menció.

Senyalem dos portapaus. El primer perteneix a l'Església del Salvador de València. Es de bronze y plata esmaltada, ahont se representa Jesús crucificat, la Verge y Sant Joan, obra d'un plater local de mitjans del segle XVIe.

Artísticament ofereix més interès el portapau de l'Església de Sant Joan, de plata treballada al martell y ab l'adoració dels Reys. També es treball valencià executat cap a l'any 1590.

Per son efecte decoratiu y elegant treball, cridà l'atenció l'hermosa sacra de plata cisellada de la Catedral valentina, construïda en 1794 per un plater de València, y en la que's veu com se modifica a n'aquesta ciutat l'estil de Lluís XVI, segons els dibuixos y models del tallista Catanda.

ESCUPTURA.— Fou un'altra de les seccions més ben representades ab imatges de fusta y pedra dels segles XVe y següents reproduint els tipus coneguts en verges de l'escola flamenca y catalana del quatrecent.

L'esculptura romana estava representada per les troballes realitzades en terme de Bullas, província de Murcia y exposats per D. Joan Bautista Molina; de lo dit donarà idea el vas o taça de una font de marbre blanch en forma de dos petxines per les que brollava l'aigua de la taça.

Aquesta font se completa ab varis deus tutelars en forma de jovincells ab l'ànfora y altres atributs coneguts en aquest genre d'esculptura. L'imatge més completa de les tro-

crament, obra d'un brodatador valencià de fi del segle XVIe, època en que debia ferse aquesta casulla.

La casa de Dos Aguas, presentà una elegant colecció de tapiços dignes d'aquella antiga y poderosa familia valenciana. Decoraven una de les dos sales dedicades an aquesta colecció altres tants sofàs y sis cadires de fusta roja y dorada ab tapisseria de vellut roig brodat ab seda y or treballada a Sitges (Catalunya) en 1688 per encàrrech del comte de Perelada.

An aquesta mateixa serie y època perteneixen alguns reborsters de vellut ab adornos d'aplicació en sedes de colors, representant-les orles adornos florals y els campers trofeus de guerra.

ORFEBRERIA Y METALLISTERIA.— La major part de les obres corresponents an aquesta secció perteneixen a Esglésies y Convents de la diòcesis valentina. Avuy son raríssimes les peçes anteriors al segle XVe. La causa's troba explicada pel fet d'haverse fos per ferne monedes, tota la plata y or de les esglésies y monestirs de la regió valenciana en temps de Pere III (IV), a fi de sufragar els gastos ocasionats per les guerres contra Castella. Poch o res escapà a l'incautació llavors verificada, segons ho justifiquen els documents d'aquella època.

No hi ha donchs motiu a meravellar-se de la migrada representació de l'orfebreria valenciana anterior al segle XVe. An aquest període corresponen algunes creus processonals, càlzers y altres objectes litúrgichs exhibits en la

bades, indica l'art del segle IV, a la qual època perteneixen tots els objectes de aquesta procedència.

L'Esglesia de Denia presentà una típica escultura en fusta policromada representant Sant Roch, talla valenciana del quatrecent.

La ceràmica valenciana fou igualment abundant. D. Emeteri Albors presentà una serie de plats de la típica fabricació de Manises però entre ells no figuraven peçes sobressurtints per son art o raresa. En quant a les rajoles de Valencia foren de notar les coleccions de D. Francisco Almarche y D. Manuel González. Aquets dos col·leccionistes han reunit la major part dels exemplars descrits per Font y Gumá. El darrer exhibí alguns models de la ceràmica de Paterna, la ciutat rival de sa vehina Manises, y ahont va perpetuarse el tipu popular de la vaixel·la morisca, també nomenada de Terol y a la que caracteriza el color vert y manganesi. Actualment tenim poques notícies d'aquesta fabricació patenera, però degué comensar a fi del segle XIIIe, seguint floreixent en el XIVe, y cayent a la immediata centuria a impuls de l'art de Manises més general que el de Paterna.»

Necrologies

EL P. FURGUS

Entre els estudiosos desapareguts d'entre nosaltres cal recordar en primer lloch el P. Furgus, l'investigador de les antigüitats protohistòriques ibèriques.

Nasqué a Agen (Gasconya) el 23 de desembre de 1856; la seva familia es trasladà aviat a Tarragona y després a Barcelona. Dedicat durant sos primers anys al comerç, manifestà ses aficions a l'estudi, reunint una bona col·lecció de coleòpters. Després d'haver après sense mestre la gramàtica llatina, ingresà a 7 d'octubre de 1875 en la Companyia de Jesús; en 1890 va ser ordenat de sacerdot a Tortosa y a 2 de febrer de 1894 feu professió solemne.

Dotat de clara inteligencia y d'una memoria asombrosa, avençà ràpidament en els estudis de literatura y llengües. Ademés la llengua francesa, que conservà perfectament, parlava ab correcció el català y castellà, posseint ademés l'inglès y l'italià, y entre els idiomes antics el grech, l'hebreu y l'aràbich, aquest últim après sense mestre, ab tanta perfecció, que li servia pera resoldrer consultes que freqüentment se li feien sobre inscripcions y monedes musulmiques. Era, ademés, molt bon matemàtic, y entès, per altra part, en materies teològiques, dogmàtiques y morals tan encertades.

Com a mostra de la seva activitat, que era una de les seves notes característiques, pot ferse notar que ademés del treball continuat de les classes d'àlgebra y de llengua francesa y algunes lliçons privades a ilustres persones d'Oriola, podia encara atendre a exercitar ministeris espirituals, y aprofitar les vacances per fer excursions, buscant noves estacions arqueològiques y fent exploracions diverses de gran interès pera la prehistoria o pera l'estudi de la civilització ibèrica.

Després d'haver desempenyat diferent càrrechs importants, com el de professor d'humanitats y gramàtica a Veruela (1881-84) y el de prefecte del col·legi de Sant Ignaci de Sarrià (Barcelona), obtingué de sos superiors ser rellevat d'aquest càrrech, essent destinat pera atendre a la seva salut al col·legi de Sant Domingo (Oriola); aquí emprengué una serie d'excavacions buscant les preciositats que creia havien de trobarse sepultades per aquells camps y serres. Comensà el treball d'exploració pels cims espadats de la «Creu de la Mola», punt culminant de la Serra de Sant Antoni.

Gran sorpresa tingué al trobar una urna d'argila a sota d'un cromlech. Anàlech resultat obtingué als voltants del «Mont de Sant Miquel» junt al col·legi en la propietat del qual està enclavada la part E. del mateix, y en les exploracions verificades en la vessant del de Sant Antoni, sols separats per una montanyeta cònica, constituïda essencialment per un gran aflorament d'ofita. Lo afortunat d'aquestes excavacions animaren extraordinariament l'activitat desplegada en conformitat ab son caràcter emprendor. L'exploració d'aquests vol-

Fig. 35. — El P. Juli Furgus, S. J.